

Nr 186

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående vissa åtgärder i samband med nedläggandet av driften vid linberedningsverket i Mellansel; given Stockholms slott den 12 oktober 1956.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF

Sam. B. Norup

Propositionens huvudsakliga innehåll

I anledning av framställningar av Föreningen Norrlandslin u. p. a., Mellansel — föranledda av nedläggandet av driften vid föreningens linberedningsverk — föreslås i propositionen, att Kungl. Maj:t av riksdagen skall medges att i samband med föreningens likvidation i viss utsträckning eftergiva kronans rätt i fråga om föreningen beviljade lån ur hemslöjdslånefonden m. m. samt att i mån av behov avskriva sagda lån. Vidare föreslås, att Kungl. Maj:t skall bemyndigas att av de till stöd för 1956 års odling av lin och hampa anvisade medel, vilka ingår i det å riksstaten under nionde huvudtiteln upptagna reservationsanslaget Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område, till föreningens odlare utbetala 300 kronor per hektar år 1956 odlad linareal. Därvid förutsättes, att det särskilda pristillägget till linberedningsverket för 1956 års skörd icke skall utgå samt att föreningen skall träffa uppgörelse med alla sina odlare om att dessa skall fritaga föreningen från dennas av stadgar och odlingskontrakt härflytande förpliktelser mot dem såvitt angår omhändertagandet av 1956 års skörd. I fråga om spörsmål berörande personalen i samband med nedläggandet av mellanselverket föreslås, att uppdrag skall lämnas åt arbetsmarknadsstyrelsen att i samråd med statens jordbruksnämnd närmare följa utvecklingen.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 12 oktober 1956.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden TORSTEN NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, ANDERSSON, NORUP, HEDLUND, PERSSON, HJALMAR NILSON, LINDELL, NORDENSTAM, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM.

Efter gemensam beredning med cheferna för finans-, social- och handelsdepartementen anmäler chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Norup, fråga om vissa åtgärder i samband med nedläggandet av driften vid linberedningsverket i Mellansel samt anför därvid följande.

Inledning

Med stöd av beslut av riksdagen (prop. 1951: 192, JoU 47, rskr. 379) föreskrev Kungl. Maj:t den 10 april 1953, att av de lån, som ur hemslöjdslånefonden beviljats Föreningen Norrlandslin u. p. a., Mellansel, ett belopp av 710 000 kronor fr. o. m. den 1 maj 1953 skulle löpa utan amorterings- och räntebetalningsskyldighet för föreningen. Vidare föreskrev Kungl. Maj:t den 17 juli 1953, att föreningen beviljade då utestående lån ur samma fond skulle — till den del lånen icke förklarats skola löpa utan amorterings- och räntebetalningsskyldighet — läggas samman med föreningens ränteskuld och amorteras i överensstämmelse med ett av Riksförbundet Lin och hampa, producentförening u. p. a., framlagt förslag, dock med första amortering den 1 september 1953. Av sistnämnda lån återstår f. n. oguldet ett belopp av 446 242 kronor 50 öre jämte sedan den 1 januari 1956 upplupen ränta.

Enligt beslut av 1956 års riksdag (prop. 1956: 38, JoU 6, rskr. 130) utgår till linberedningsverket i Mellansel — förutom allmänt pristillägg av högst 75 öre per kilogram spinnbar linfiber — ett särskilt pristillägg av högst 55 öre per kilogram spinnbar linfiber. Med hänsyn till de förhållandevis höga kostnaderna för stödet till mellanselverket och därmed den norrländska linproduktionen har en omprövning av detta stöd förutsatts skola ske senast efter tre år.

Pristilläggen för linfiber bestrides av medel, som av riksdagen anvisas å det under nionde huvudtiteln upptagna reservationsanslaget Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. Vid beräkningen av medelsbehovet för stödjande av linodlingen under budgetåret 1956/57 har man, såvitt nu är i fråga, utgått från ett allmänt pristillägg av 75 öre och ett särskilt pristillägg till linberedningsverket i Mellansel av 55 öre per kilogram spinnbar linfiber samt från en stödberättigad kvantitet av 300 ton linfiber för sagda verk.

Framställningar av Föreningen Norrlandslin u. p. a., Mellansel

I en den 11 juli 1956 dagtecknad skrift, vid vilken fogats preliminära balansräkningar per den 30 juni 1956, har *Föreningen Norrlandslin u. p. a., Mellansel*, anhållit att Kungl. Maj:t måtte besluta, att kronans fordringar hos föreningen skall göras gällande först i samband med föreningens likvidation och att dessa fordringar vid likvidationen skall äga sämre rätt än övriga fordringar hos föreningen.

Till stöd för sin framställning anför föreningen i huvudsak följande.

Då statsmakterna år 1951 beslutade om fortsatt stöd åt linodlingen, uttalade departementschefen i den i frågan avgivna propositionen 1951:192, dels att Kungl. Maj:t torde böra äga befogenhet att vid behov utfärda sådan förklaring, som avses med föreningens nu ifrågavarande framställning, dels ock att man måste räkna med att vid den i propositionen föreslagna avvecklingen av bl. a. linberedningsverket i Mellansel betydande delar av utestående statslån ej skulle kunna gäldas. Riksdagens beslut synes enligt föreningens uppfattning innebära ett godkännande av de återgivna uttalandena. Beträffande de numera nedlagda lin- respektive hampberedningsverken i Gimo och Värmbol har Kungl. Maj:t fattat beslut i enlighet härmed. Därest även verket i Mellansel nedlagts i enlighet med departementschefens förslag i nyssnämnda proposition, skulle av allt att döma samma principer ha från kronans sida kommit i tillämpning gentemot föreningen.

Efter företagen driftsomläggning år 1953 förbättrades föreningens ekonomi. Det fortgående prisfallet på linprodukter, de alltjämt ökade produktionskostnaderna och de på grund av vidriga väderleksförhållanden synnerligen svaga skörderesultaten åren 1954 och 1955 invercade dock starkt försämrande. Föreningen begärde till följd härav i cirkulärskrivelse den 20 juni 1956 betalningsansånd hos sina fordringsägare, till dess 1956 års skörd börjat bearbetas. Skörden väntades nämligen bli av sådan beskaffenhet, att den skulle kunna inverka fördelaktigt på föreningens ställning, varför avsikten var att fortsätta driften. Därefter har föreningen emellertid, på grund av att dess disponent plötsligt avlidit, även fått personalsvårigheter. Det synes nämligen i dagens läge omöjligt att erhålla en fullt kompetent driftsledare. Föreningen har därför kommit i det läget, att den måste taga ställning till frågan, huruvida driften skall fortsättas. För detta ställningstagande är det av betydelse för föreningen att genom beslut av Kungl. Maj:t få bekräftelse på att den i 1951 års beslut antagna principen för behandlingen av statens fordringar hos lin- och hampberedningsverk gäller även för föreningen.

Vidare har *Föreningen Norrlandslin* i en den 23 juli 1956 dagtecknad skrift, vid vilken fogats en promemoria rörande föreningens preliminära balansräkning per den 30 juni 1956, anhållit att Kungl. Maj:t måtte medge statens jordbruksnämnd att av de till stöd åt 1956 års odling av lin och hampa anslagna medlen, vilka ingår i reservationsanslaget Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område — i stället för pristillägg till föreningen — till föreningens odlare utbetala 300 kronor per hektar enligt kontrakt med föreningen odlad linareal.

Till stöd för sin förevarande framställning anför föreningen bl. a. följande.

Föreningen har kommit till den uppfattningen, att driften vid föreningens linberedningsverk icke kan fortsättas. Denna uppfattning grundar sig bl. a. på att föreningens ekonomi, till följd av att 1954 och 1955 års skördar ej var tillfredsställande, blivit så ansträngd, att driften av ansvarighetsskäl kan fortsättas endast om grundad anledning finnes att antaga, att föreningens ekonomi därigenom icke skulle försämrast. Tillräcklig anledning för ett sådant antagande föreligger ej, enär det icke finnes någon branschvan ersättare för den avlidne driftsledaren att tillgå inom landet och enär resultatet av linberedningen i mycket hög grad är beroende av sådan ledning. Sannolikheten talar för att fortsatt drift skulle försämra föreningens ställning. Då beredningen av 1956 års skörd därjämte förutsätter att ny, tillfällig kredit upptages, anser sig styrelsen rättsligen förhindrad att fortsätta verksamheten.

Föreningen redovisar därefter i sin skrift olika inom föreningen behandlade alternativ för lösning av svårigheterna.

I första hand har föreningen sökt nå överenskommelse med Hallands läns linodlareförening, Laholm, om att för beredningssäsongen 1956/57 få disponera sistnämnda förenings driftsingenjör såsom driftsledare. Detta har emellertid visat sig omöjligt, enär sagda förening börjat provdrift vid en anläggning för tillverkning av byggnadsplattor av linskåvor samt därjämte företager sådana om- och tillbyggnader, som föranledes av en vidtagen fusion med Östra Götalands linodlareförening.

I fråga om skördens tillvaratagande har under rådande förhållanden följande tre alternativ diskuterats.

1. Linet skördas på vanligt sätt med Föreningen Norrlandslins ryckningsmaskiner och sändes till föreningens verk för bearbetning på kortast möjliga tid.

2. Linet skördas med föreningens maskiner och sändes till verket för fröreppning, varefter halmen pressas i balar och sändes till linberedningsverket i Laholm för beredning.

3. Föreningens ryckningsmaskiner hyres ut till odlarna, som själva får utföra ryckningen och efter tröskningen med eget tillvaratagande av fröet får avyttra halmen i pressat skick till linberedningsverket i Laholm.

Det första alternativet kan föreningen av nyss angivna rättsliga skäl ej realisera, eftersom det kräver beredning vid föreningens verk. Även vissa av de fortsättningsvis berörda omständigheterna talar mot detta alternativ.

Vid ett tillvaratagande enligt det andra alternativet förekommer icke någon beredning vid föreningens linberedningsverk och den därmed förenade förlustrisken behöves därför ej beaktas. Direktören Gustaf Svensson vid linberedningsverket i Laholm har emellertid beräknat kostnaden för transporter odlare—Mellansel—Laholm och för därmed förenat arbete samt för repning och pressning till 21 öre per kilogram halm, vilket med hänsyn till den norrländska fiberns sämre kvalitet torde betyda, att odlarna icke skulle er-

hålla någon betalning alls. Vid detta alternativ liksom vid det tredje har föreningen därjämte måst beakta, att linryckningen, som under den för linnet korta skördetiden skall ske över ett vidsträckt område (Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens, Gävleborgs, Örebro och Värmlands län), kräver övervakning och service från föreningens sida för att lämna acceptabelt resultat. Personal från föreningen har i vanliga fall följt ryckningen för att sköta maskinerna, vilka är specialmaskiner och därför relativt lätt kan sättas ur funktion, om de omhänderhavas av ovan personal. Maskinerna är f. n. i sådant skick, att de möjligen kan återtagas av säljaren mot viss prisreduktion. Ytterligare en säsong brukande får antagas komma att väsentligt öka denna reduktion eller minska återtagningsmöjligheten. Det är föreningens förhoppning att hos säljaren kunna få ut halva priset eller sammanlagt 60 000 kronor för maskinerna. Då en dylik transaktion innebär reexport, skulle därjämte en restitution av tull å 10 000 kronor kunna erhållas. Om denna utväg försvinner, kvarstår antingen ett anbud från laholmsverket å inalles 18 000 kronor eller skrotförsäljning. Ett brukande av ryckningsmaskinerna under hösten 1956 kan således medföra, att föreningen förlorar en realisationstillgång å cirka 50 000 kronor. Även det arbete, som enligt detta alternativ skulle utföras vid beredningsverket i Mellansel, kan till följd av svårigheterna med driftsledningen ge ett sämre resultat än direktören Svenssons nyss åberopade kalkyl, enär denna bygger på att rutinerad driftsledning finnes. Då detta alternativ vid lycklig utgång främst tillgodoser odlarna och sålunda ej inrymmer några större förtjänstmöjligheter för föreningen eller utsikter till förbättring av övriga fordringsägares betalningsutsikter, innebär det enligt föreningens mening för stor risk för att mannåmån skall ske till de övriga borgenärernas nackdel. Föreningen har därför måst förkasta även det andra alternativet, vars enda fördel synes vara, att det eliminerar den största förlustrisken — beredningen — för föreningen.

Det tredje alternativet utesluter all egentlig verksamhet vid beredningsverket men är förknippat med den nyss angivna risken för nedsättning av ryckningsmaskinernas värde. Det konstituerar därjämte för föreningen fordringar på maskinhyra hos odlarna. Dessa fordringar torde aldrig kunna drivas in, eftersom man måste utgå från att odlarna kvittar sin skuld mot kravet på att få leverera kontraktensligt. Faran för mannåmån mot andra borgenärer än odlarna är således vid detta alternativ större än vid det andra alternativet.

Samtliga de diskuterade möjligheterna torde sålunda enligt föreningens uppfattning medföra alltför stor risk för att föreningen — som f. n. får anses solvent, om man icke tager kronans fordringar i beaktande såsom lika berättigade med föreningens övriga skulder — skulle komma på obestånd. Föreningen har därför ansett, att den icke genom egen beredning eller annan mera omfattande medverkan kan bidra till att 1956 års skörd av spånadslin tillvaratages. Till följd härav har föreningen beslutat föreslå stämman, att föreningen skall träda i likvidation.

Föreningen har emellertid sett det som sin skyldighet att av hänsyn till odlarna, vilka till största delen är småbrukare, göra framställning om utbetalning direkt till odlarna av viss del av de statliga medel, som anslagits till stöd åt linodlingen. Framställningens syfte är sålunda att lindra avvecklingens ekonomiska konsekvenser för odlarna. Härom anför föreningen i huvudsak följande.

Om skörden beredes vid föreningens linberedningsverk, utgår enligt riksdagens beslut ett speciellt norrlandsstöd om 55 öre per kilogram fiber för en kvantitet om 300 ton per år eller tillhopa 165 000 kronor per år. Föreningen har i år tecknat kontrakt om odling av 435 hektar spånadslin. Skörden har enligt uppgift hittills utvecklats väl, varför man kan räkna med att den blir normal. Inom föreningens område torde den komma att uppgå till cirka 3 500 kilogram frörepad halm och 400—450 kilogram frö per hektar. Den totala skörden inom föreningens område kan således beräknas till 1 500 ton frörepad halm, vilket med 20 procent fiberutbyte skulle ge 300 ton fiber. Odlarnas bruttoutbyte kan normalt beräknas till ungefär 1 000 kronor per hektar.

Vid bortfall av årets skörd skulle det berörda anslaget, såvitt angår stödet till föreningens linberedning, icke behöva tagas i anspråk. Av hänsyn till odlarna finner föreningen det emellertid rimligt, att viss del av anslaget — därest föreningen träder i likvidation — disponeras för direkt utbetalning till odlarna med exempelvis 300 kronor per hektar eller tillhopa cirka 130 500 kronor. På grund av nyss berörda svårigheter vid linryckningen och beredningen skulle odlarna få använda skörden efter eget gottfinnande. De skulle därvid kunna skära den med skördemaskin och tröska den, varefter fröet kan levereras till närmaste centralförening eller torkningsfirma. Vid normal skörd bör odlarna enligt föreningens mening för fröet kunna erhålla 300—340 kronor per hektar. De odlare, som erhållit en ogräsfri, god halm, kan dessutom möjligen pressa denna i balar efter tröskningen och sälja den till linberedningsverket i Laholm till sådant pris, att i gynnsamma fall något öres netto per kilogram kan uppstå. Dylig skuren halm kan av laholmsverket beredas till lågklassiga blånor, som exporteras till pappersfabriker. Odlarnas brutto skulle genom nu angivna åtgärder bli 600—640 kronor per hektar mot normalt ungefär 1 000 kronor. Därvid har icke beaktats, att odlarna häftar i skuld till föreningen för leveranser av utsädesfrö till 1956 års odling. Denna skuld uppgår till genomsnittligt 195 kronor per hektar eller sammanlagt 85 825 kronor.

Föreningen anför vidare till stöd för sin framställning, att liknande disposition av anslaget till prisreglerande åtgärder på jordbrukets område förekommit beträffande hampberedningsverken i Visby och Värmbol, varvid anslaget fått tagas i anspråk såsom likviditets- och avvecklingsbidrag. Föreningen framhåller också, att det särskilda pristillägget till linberedningsverket i Mellansel är avsett att komma odlarna till godo. Då dessa av allt att döma kommer att bli i stånd att leverera en normalgod skörd, bör de ej berövas det kalkylerade utbytet därav genom att linberedningsverket till följd av beklagliga omständigheter och därmed förenade rättsliga hinder blivit ur stånd att fullgöra sina förpliktelser mot dem.

Slutligen har *Föreningen Norrlandslin* i en den 4 september 1956 dagtecknad skrift anhållit, att Kungl. Maj:t måtte — såvitt angår kronans rätt — förklara, att föreningens fordringar hos dennas odlare till följd av utsädesleveranser för 1956 års skörd må avskrivas av föreningen.

Till stöd för sin framställning anför föreningen i huvudsak följande.

I föreningens framställning den 23 juli 1956 angående ändring av grunderna för utbetalning av det särskilda pristillägget till linodlingen i Norrland har föreningen berört det förhållandet, att den har fordringar för levererat utsäde å tillhopa 85 825 kronor hos sina linodlare. Föreningen har levererat

utsäde för 195 kronor per kontrakterat hektar linodling. Vid en eventuell avveckling torde dessa fordringar enligt föreningens mening rimligen ej kunna indrivas. Medlemmarna har nämligen enligt 8 § föreningens stadgar skyldighet att odla lin å den vid inträdet i föreningen anmälda arealen och att leverera hela sin skörd till föreningen. Enligt allmänna rättsregler motsvaras denna leveransskyldighet av en mottagningsplikt för föreningen. Medlemmarna har således rätt att få leverera, vilken rätt vid underlåtet mottagande från föreningens sida kan förvandlas till skadeståndsrätt. Även de odlare, som ej är medlemmar utan endast är kontraktsbundna, torde få samma rätt mot föreningen. Indrivningsåtgärder rörande utsädesfordringarna skulle därför med största säkerhet mötas av genfordringar, vilkas belopp kommer att överstiga utsädesfordringarna. Odlarnas ersättningsgilla förlust får nämligen antagas bli större än 195 kronor per hektar. Även bortsett från detta rättsliga resonemang synes det oriktigt att göra gällande utsädesfordringarna, om odlarna med anledning av föreningens driftsinställelse ej kan tillgodogöra sig linet. Den mycket betydelsefulla ovisshet, som dessa fordringar skapar vid en avveckling, synes föreningen bära undvikas.

Yttranden

Över Föreningen Norrlandslins framställningar den 11 och 23 juli 1956 har yttranden avgivits av statskontoret, riksräkenskapsverket och statens jordbruksnämnd. Nämnden har därjämte avgivit utlåtande över föreningens framställning den 4 september 1956.

Jordbruksnämnden, som i sina utlåtanden tillstyrkt föreningens framställningar, anför beträffande bakgrunden till dessa följande.

Bakgrunden till föreningens framställningar är främst den väsentliga försämring av betingelserna för linhanteringen, som inträtt på senare tid genom priset på linfiber och linprodukter. Detta prisfall sammanhänger till huvudsaklig del med utbudet från vissa länder av färdigprodukter till priser, som ligger avsevärt under våra konkurrensmöjligheter, i vissa fall t. o. m. under vårt självkostnadspris för råvaran. Vad som nu aktualiserat frågan om föreningens fortsatta verksamhet är även, att föreningen genom dödsfall förlorat sin hittillsvarande driftsledare och att det visat sig omöjligt att skaffa en kompetent ersättare för denne. De särskilda, på långvarig praktisk erfarenhet grundade kunskaper, som erfordras för att med framgång kunna driva en så speciell verksamhet som industriell linberedning, innehaves endast av enstaka personer i landet och av dessa synes f. n. icke någon stå till förfogande för beredningsverket i Mellansel. I den sålunda föreliggande situationen bedömer föreningens styrelse varje fortsatt verksamhet såsom ytterligare förlustbringande, vid vilket förhållande skyldighet föreligger för styrelsen att underställa stämman frågan om föreningens likvidation.

Jordbruksnämnden framhåller, att den är medveten om att rådande marknadsförhållanden på linområdet nödvändiggör åtgärder från statsmakternas sida och avser att efter utredning snarast inkomma med förslag härom. Nämnden räknar emellertid icke med att någon så väsentlig ändring av förhållandena skall kunna åstadkommas, att härav kan följa någon avgörande förbättring av Föreningen Norrlandslins möjligheter att bedriva sin

verksamhet. Med hänsyn till bristen på driftsledare och den även i övrigt akuta situationen bortser nämnden därför i sitt yttrande från möjlig inverkan av kommande statliga åtgärder till näringsens skydd.

I fråga om föreningens ekonomiska ställning samt framställningen om viss förklaring rörande statens fordran hos föreningen framhåller jordbruksnämnden i huvudsak följande.

Vid föreningens skrivelser har fogats preliminära balansräkningar per den 30 juni 1956, upptagande dels bokförda värden, dels de belopp, som vid en realisation beräknats kunna erhållas ur föreningens tillgångar. I en promemoria redogöres även för de synpunkter, som legat till grund för värderingen. Nämnden har självfallet icke haft möjlighet att närmare bedöma riktigheten av de gjorda uppskattningarna men har dock den uppfattningen, att dessa verkställts efter objektiva normer. Att värderingarna är synnerligen osäkra har framhållits av föreningen och ligger för övrigt i sakens natur. Den framlagda balansen utvisar vid de antagna tillgångsvärdena ett överskott av endast omkring 23 000 kronor, oaktat hela skulden till hemslöjdslånefonden om cirka 1 156 000 kronor och hela insatskapitalet om cirka 205 000 kronor förts innanför linjen. Med tanke på de löpande omkostnader, som tillkommit efter den 30 juni 1956 och som blir ofrånkomliga även vid snabbast tänkbara avveckling, torde man ha att helt bortse från det beräknade överskottet om cirka 23 000 kronor.

Det framlagda materialet synes enligt jordbruksnämndens mening visa, att ett konkursförfarande blir oundvikligt, därest kronans fordran hos föreningen göres gällande som likaberättigad. Med hänsyn till de särskilda kostnader, förlustrisker och andra olägenheter, som är förenade med en konkurs, anser nämnden det önskvärt, att sådan undvikes. Viss hänsyn bör också tagas till att föreningen före driftsledarens frånfälle begärt betalningsanstånd hos sina borgenärer, till dess 1956 års skörd skulle ha börjat bearbetas. Denna begäran var baserad på antagandet, att skörden skulle ha givit ett fullt godtagbart ekonomiskt utbyte. För detta antagande var tillgången till statsbidrag av avgörande betydelse. Ingen av borgenärerna har hittills riktat krav eller vidtagit indrivningsåtgärder mot föreningen. Det kan antagas, att anstånd medgivits icke minst med tanke på de betalningsmöjligheter, som föreningen skulle erhålla genom statsbidraget till beredningen av 1956 års skörd. Detta statsbidrag utgöres av dels det ordinarie pristillägget om 75 öre per kilogram fiber, dels det extra pristillägget om 55 öre per kilogram fiber. Vid ett beräknat utbyte av 300 ton fiber ur årets skörd skulle detta motsvara ett statsbidrag av $(225\ 000 + 165\ 000 =) 390\ 000$ kronor. Någon anledning att i fråga om mellansverket tillämpa andra principer för bevakningen av statens fordran än som skedde i fråga om det nedlagda verket i Gimo synes ej heller föreligga. En förklaring att kronans fordran endast skall göras gällande i samband med likvidation och efter övriga fordringar hos föreningen synes därför böra lämnas. Nämnden förutsätter därvid, att bland fordringarna hos föreningen icke skall inräknas medlemmarnas insatser. Dessa bör anses hänförliga till föreningens eget kapital.

Vad angår föreningens framställning om en ändring av grunderna för utbetalning av det särskilda pristillägget till Norrland anför jordbruksnämnden följande.

Föreningen har på anförda skäl anhållit, att större delen av det särskilda s. k. norrlandsbidraget skall få tagas i anspråk för utbetalning direkt till föreningens odlare av 300 kronor per hektar under år 1956 odlad linareal. Odlarnas-medlemmarnas stadgeenliga och kontraherade leveransplikt till föreningen motsvaras otvivelaktigt rättsligen av en mottagningsplikt för föreningen. Om föreningen nu kort tid före skörden skulle vägra att medverka till denna och vägra att mottaga halmen, skulle detta säkerligen medföra svåröverskådliga konsekvenser i samband med likvidationen, därest icke någon uppgörelse kunde träffas med odlarna. Vad föreningen härutinnan föreslagit, finner nämnden rimligt. Om hänsyn toges till medlemmarnas möjlighet att kvitta sin utsädeskuld till föreningen (inmot 200 kronor per hektar) och att erhålla inkomster av fröförsäljning (300—340 kronor per hektar), blir förlusten för odlarna vid jämförelse med ett normalt brutto av 1 000 kronor per hektar icke alltför kännbar. I den mån odlarna kan bereda sig någon inkomst av halmen, minskas ytterligare den relativa förlusten. Skärningen, tröskningen och eventuell pressning av halmen medför å andra sidan ökat arbete för odlarna vid jämförelse med skörd i vanlig ordning.

Därest uppgörelse kan träffas med odlarna om att dessa mot en ersättning av 300 kronor per hektar odlad och godkänd linareal friskriver föreningen från dennas enligt stadgar eller odlingskontrakt härflytande förpliktelser mot odlarna i fråga om omhändertagandet av 1956 års skörd, bör enligt jordbruksnämndens mening de ifrågavarande anslagsmedlen få tagas i anspråk för sådan utbetalning.

Beträffande föreningens framställning om förklaring att — såvitt avser kronans rätt — hinder icke skall föreligga för föreningen att avskrivna sina fordringar hos medlemmarna för utsädesleveranser till 1956 års odling, anför jordbruksnämnden i särskilt utlåtande bl. a. följande.

Föreningen har tidigare i framställning, över vilken nämnden yttrat sig, anhållit att av de till stöd åt 1956 års odling av lin och hampa anslagna medlen erforderlig del skall få tagas i anspråk för utbetalning till odlarna av ett kontantbelopp som ersättning för att föreningen icke mottager årets skörd från odlarna. I beräkningen av det ekonomiska resultat för odlarnas del, som skulle följa av ett bifall till framställningen, ingick såsom ett led den förutsättningen, att odlarna skulle få möjlighet att kvitta sin utsädeskuld till föreningen mot föreningens frånträdande av sin plikt att mottaga skörden. Nämnden hemställde i sitt yttrande om bifall till föreningens framställning, under förutsättning att uppgörelse kunde träffas med odlarna enligt de grunder, som angivits i framställningen, alltså bl. a. att föreningen därvid kvittningsvis skulle avstå från sin utsädesfordran. Om icke sådan uppgörelse kunde vinnas, befarade nämnden nämligen konkurstvång eller andra svåröverskådliga konsekvenser i samband med en likvidation.

Statskontoret förklarar i sitt utlåtande bl. a., att ämbetsverket, som närmast har att bevaka hemslöjdslånefondens intressen, för sin del på de i ärendet åberopade skälen svårligen kan förorda, att Kungl. Maj:t — med avstående från lämnad säkerhet — lämnar den av jordbruksnämnden tillstyrkta förklaringen angående föreningens lån ur fonden.

Riksräkenskapsverket anför i sitt utlåtande, att ämbetsverket med hänsyn till de särskilda omständigheterna i föreliggande fall icke har något att erinra mot att krav på återbetalning av statens fordran på grund av föreningens lån ur hemslöjdslånefonden icke skall framställas förrän i samband med föreningens likvidation och att denna statens fordran vid likvidationen skall äga sämre rätt än övriga fordringar hos företaget. Ämbetsverket framhåller, att Kungl. Maj:t genom beslut den 13 november 1953 utfärdat en liknande förklaring beträffande Uppsala-Stockholms läns linodlareförening beviljade lån ur nämnda fond. Riksräkenskapsverket anser även rimligt, att föreningens odlare erhåller skälig ersättning för utebliven möjlighet att till föreningen leverera 1956 års skörd.

Departementschefen

I propositionen 1956: 38 angående grunderna för fortsatt stöd åt lin- och hampodlingen fann jag mig av flera skäl böra förorda, att särskilt stöd även i fortsättningen skulle utgå till den norrländska linproduktionen. Med hänsyn till de betydande belopp av allmänna medel, som linodlingen i Norrland årligen drager, borde emellertid enligt min mening en omprövning av stödet ske senast efter tre år. Vad jag sålunda förordade, godtogs av riksdagen.

Vid min bedömning av den norrländska linhanteringens möjligheter att fortbestå utgick jag från de utredningar och kalkyler, som på grundval av bl. a. dåvarande prisläge för lin och linprodukter utförts av statens jordbruksnämnd, Föreningen Norrlandslin m. fl. Sedan dessa utredningar verkställdes, har emellertid på förhållandevis kort tid de grundläggande förutsättningarna rätt väsentligt förändrats. Såsom nämnden och föreningen framhållit, har sålunda på senare tid ett prisfall inträffat på lin och linprodukter, vilket medfört en betydande försämring av betingelserna för linhanteringen överhuvudtaget. Härtill kommer för föreningens del, att de båda senaste årens svaga skördeutfall för lin inom berörda områden försvagat föreningens ekonomiska ställning. Föreningen har vidare förlorat sin hittillsvarande driftsledare, och det har visat sig omöjligt att skaffa en kompetent ersättare för denne. Föreningens styrelse har i den föreliggande situationen bedömt varje fortsatt verksamhet vid föreningens linbredsverks i Mellansel såsom ytterligare förlustbringande och därför beslutat föreslå föreningsstämman, att föreningen skall träda i likvidation. Av nämndens yttrande framgår bl. a., att nämnden icke räknar med att någon så väsentlig förändring av förhållandena på ifrågavarande område skall kunna åstadkommas, att därav kan följa någon avgörande förbättring av föreningens möjligheter att fortsätta linbredsverksamheten.

Ej heller jag har — med utgångspunkt från det föreliggande materialet och en bedömning av marknadsförhållandena på området — kunnat finna någon möjlighet till ekonomiskt försvarbara åtgärder för att fortsätta föreningens verksamhet. Vid sådant förhållande har jag ansett det angeläget

att — i likhet med vad fallet varit vid tidigare företagna nedläggelser av lin- och hamperedningsverk — pröva olika möjligheter att genom statliga åtgärder mildra verkningarna av en avveckling.

Vad därvid först angår föreningens framställning beträffande återbetalningen av föreningen beviljade lån ur hemslöjdslånefonden vill jag erinra om att riksdagen år 1951 (prop. 1951: 192, JoU 47, rskr. 379) medgav Kungl. Maj:t befogenhet att vid nedläggande av lin- och hamperedningsverk vid behov kunna utfärda förklaring, att krav på återbetalning av statens fordringar icke skall framställas förrän i samband med likvidation av vederbörande företag och att de av staten lämnade lånen skall äga sämre rätt än övriga fordringar hos företaget. Med stöd av detta medgivande utfärdade Kungl. Maj:t i november 1953 dylik förklaring i samband med nedläggandet av linberedningsverket i Gimo. Någon anledning att i fråga om beredningsverket i Mellansel tillämpa andra principer för bevakningen av statens fordringar än som skedde i fråga om det redan nedlagda verket i Gimo synes mig ej föreligga. De tillgängliga uppgifterna rörande föreningens ekonomi visar, att ett konkursförfarande blir oundvikligt, därest statens fordringar hos föreningen göres gällande som likaberättigade. Med hänsyn bl. a. till de särskilda kostnader, förlustrisker och andra olägenheter, som är förenade med en konkurs, anser jag i likhet med nämnden det önskvärt, att sådan undvikes. Då grunderna för det fortsatta stödet åt lin- och hampodlingen varit föremål för prövning av riksdagen år 1956, varvid förutsatts en fortsatt verksamhet vid linberedningsverket i Mellansel, synes det emellertid tveksamt, om nyssnämnda medgivande fortfarande äger giltighet. Kungl. Maj:t bör därför enligt min mening hos riksdagen inhämta medgivande att beträffande statens fordringar hos föreningen utfärda dylik förklaring.

I särskild framställning har föreningen anhållit om förklaring, såvitt angår kronans rätt, att föreningens fordringar hos odlare till följd av utsädesleveranser för 1956 års linodling må avskrivas av föreningen. Föreningen har därvid åberopat, att indrivningsåtgärder skulle mötas av genfordringar, överstigande sagda utsädesfordringar, ävensom framhållit det oriktiga i att göra gällande utsädesfordringarna, när odlarna med anledning av föreningens driftsinställelse ej kan tillgodogöra sig 1956 års skörd av linhalm. För egen del finner jag det rimligt, att Kungl. Maj:t av riksdagen erhåller bemyndigande att utfärda nu avsedd förklaring. Därvid bör dock förutsättas, att föreningen skall träffa i det följande närmare berörd uppgörelse med samtliga sina odlare om kvittning av deras anspråk på att föreningen skall mottaga linhalm av 1956 års skörd.

Av vad som förut anförts torde framgå, att man måste räkna med att vid avveckling av beredningsverket i Mellansel de föreningen beviljade statslånen icke kan gäldas. Liksom skett vid tidigare företagen avveckling av lin- och hamperedningsverk bör Kungl. Maj:t av riksdagen bemyndigas att avskriva oguldna belopp. Jag förutsätter därvid att — såsom föreningen också förutsatt i sin preliminära balansräkning och nämnden förordat — det av medlemmarna inbetalade insatskapitalet vid likvidationen icke inräknas bland fordringarna hos föreningen.

Vad därefter angår föreningens framställning om ändring av grunderna för utbetalning av det särskilda stödet till linodlingen i Norrland för 1956 års skörd vill jag framhålla följande.

Föreningen har för år 1956 tecknat kontrakt om odling av 435 hektar spånadslin. Skörden uppskattas till omkring 3 500 kilogram frörepad halm och 400—450 kilogram frö per hektar. Totalskörden av halm beräknas motsvara ett särskilt pristillägg av tillhoppa 165 000 kronor. Enär föreningen inställt driften vid beredningsverket och icke kommer att mottaga årets linskörd — vilken sålunda ej kan beräknas komma att i nämnvärd omfattning användas för framställning av linfiber — kommer angivna pristillägg icke att utgå.

Med hänsyn till att det särskilda stödet till föreningen är avsett att i hudsak komma odlarna till godo, finner jag det rimligt, att föreningens odlare får angivna stöd i annan form än såsom särskilt pristillägg. Föreningens av remissmyndigheterna tillstyrkta förslag om ett bidrag av 300 kronor per hektar enligt kontrakt odlad areal, som icke kontraktsevenligt blivit utdömd, synes mig utgöra en godtagbar lösning. Av 1956 års skörd beräknas eljest kunna utvinnas endast 300—340 kronor per hektar vid försäljning av fröet. Om härtill lägges det föreslagna arealbidraget samt det belopp av 195 kronor per hektar, som motsvarar den förut förordade eftergiften i fråga om odlarnas skuld till föreningen för utsäde, torde odlarna för 1956 års linskörd kunna erhålla ett bruttoutbyte av omkring 800 kronor per hektar. Förlusten för odlarna skulle sålunda vid jämförelse med det normala bruttoutbytet av ungefär 1 000 kronor per hektar icke bli alltför kännbar. Såsom förutsättning för utbetalningen av sagda arealbidrag liksom för den tidigare förordade eftergiften, såvitt angår kronans rätt, i fråga om odlarnas utsädesskuld till föreningen bör emellertid gälla, att — såsom nämnden föreslagit — föreningen skall träffa uppgörelse med alla sina odlare om att de mot erhållande av sagda arealbidrag och eftergift fritager föreningen från dennas av stadgar och odlingskontrakt härflytande förpliktelser mot odlarna i fråga om omhändertagandet av 1956 års linskörd. Det förutsättes givetvis vidare, att särskilt pristillägg icke kommer att utbetalas för någon del av den linfiber, som härrör från odlingar, för vilka nyssnämnt arealbidrag utgått. Arealbidragen bör bestridas ur de till stöd åt 1956 års odling av lin och hampa anvisade medel, vilka ingår i reservationsanslaget Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

Liksom fallet tidigare varit vid nedläggandet av lin- och hampperedningsverk, synes det enligt min mening — med hänsyn till de särskilda omständigheter, som är förknippade med nedläggandet av driften vid mellanselverket — vara motiverat, att åtgärder vidtages för att för personalen mildra följderna av nedläggelsen. Sålunda bör alla möjligheter prövas att snabbt omplacera personalen i annan verksamhet. Därest fråga skulle uppstå om stöd i form av viss ekonomisk ersättning till arbetstagare, som ej kunnat beredas sysselsättning, synes denna böra tagas upp till behandling i annat sammanhang. Det torde böra uppdragas åt arbetsmarknadsstyrelsen att i samråd med jordbruksnämnden närmare följa utvecklingen.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att medge Kungl. Maj:t att enligt i huvudsak de grunder och förutsättningar, som angivits i det föregående,

1) förklara

att krav på återbetalning av statens fordran på grund av Föreningen Norrlandslins u. p. a. lån ur hemslöjdslånefonden icke skall framställas förrän i samband med föreningens likvidation och att denna statens fordran vid likvidationen skall göras gällande med rätt efter övriga fordringar hos företaget,

att, såvitt angår kronans rätt, hinder icke skall föreligga för Föreningen Norrlandslin u. p. a. att avskriva sina fordringar hos odlare för utsädesleveranser till 1956 års odling,

2) i mån av behov, avskriva Föreningen Norrlandslin u. p. a. ur hemslöjdslånefonden beviljade lån,

3) av de till stöd åt 1956 års odling av lin och hampa anvisade medel, vilka ingår i det å riksstaten under nionde huvudtiteln anvisade reservationsanslaget Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område, till Föreningen Norrlandslins u. p. a. odlare utbetala 300 kronor per hektar enligt kontrakt med föreningen år 1956 odlad linareal, vilken icke kontraktsevenligt blivit utdömd.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan lämnar Hans Maj:t Konungen bifall och förordnar, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Malte Olsson